

GRIŽULA

[*Počinjje komedija prikazana Vlaha Sarkočevića na piru
složena po Marinu*]*

Imena

SLAVA NEBESKA (u prologu)
DIJANA
KUPIDO
PLAKIR (PLAKO), sin Kupidov
MUDROS
PRAVDA
VILE
OPOSLOVNICA, sluga Mudrosti
GRIŽULA (REMETA) starac
RADOJE (Rade) } Vlasi
DRAGIĆ }
GRUBA } Vlahinjice
MIONA }
STANIŠA, otac Dragićev
VUKOSAVA, mati Grubina
OMAKALA, djevojka

* Natpis, kojim zapravo započinje komedija, umetnut prema Rešetaru u rukopisu uvidom u presliku 3. lista u mrežnom izdanju *Leksikona Marina Držića* (<http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/grizula/>, 30. lipnja 2015).

PRVI PROLOG

Slava Nebeska

Ctì drago prolitje, dāždi med s nebesi,
razliko jur cvitje livade urési,
Danica vòdi dan jur draži neg ikad,
a sunce gorā van najsvitlje svíti sad,
zač vile kriposti, uzdrže koje svit,
drage sad mladosti vladaju slatki cvit;
pričista Dijana življenje sad vlada,
nebeska svud mǎna na zemlju sad pada.
Spomeni ovi stan s veseljem uvike
čestiti ovi dan, pun slave i dike,
u koji dva mila po milosti od nebes
tač slavno združila Nebeska Slava jes.

Za ovjezijem se muzika kanta.

DRUGI PROLOG

Vila govori

VILA: Pirnici, znajući ja vila od planina srce Vlaha Sar-kočevića er je vele užeženo za obeselit vas, Vlaho prid nas vile velike je molbe činio da mi vile dođemo na njegov pir. I budući Vlaho mladić slatke riječi, crnok, plemenite ćudi, naučan s lovom se vraćat doma, ùmje toliko, er mi vile od planine dođosmo na njegov pir s našijem pjesni, s našijemi igrami i s na-

šijemi ostalijemi planinskijemi salaci za Vlahu ugodit, a vam kojigod plakijer dat. I ja sam sama došla sada ovdi za navijestit vam da su naše planine veće neg je vaš grad, naše ravnine veće neg vaše Pile; možemo vam ukazat kudije lov lovimo i koliko daleko trke činimo. I sve to možemo se ukazat u mǎlu mjestu. Koliko se uzmože, onoliko se će učinit, i što učinimo, primite u ljubav. I znajte, u ovoj strani stoje četiri vile, koje se zovu kriposti: jednoj je ime Pravda, drugoj je ime Hitros, tretjoj je ime Jakos, četvrtoj je ime Tihoća; ove kriposti svit vladaju. S ovu stranu stoji čista Dijana s svijem divicami, a tamo stoji Žude-nje, boj bije s Čistoćom; a sve te kriposti među njimi mir čine. Koja igra ovdi bude bit, vidje' ćete! U ovoj planini stoje satiri i stoji jedan smiješan remeta, koji nas vile vele čini smijejat: upije, dan i noć pomoć pita. Ljubav ga mori, a Ljubav se njime ruga, a satiri se oko njega, kako oko čujete, kupe i igraju. Što vidite, primite u ljubav; čini se što se može. Ne recite zlo od nas vila, er mi vile uzimljemo onjezijeh koji od nas zlo govore.

PRVI ČIN

Prvi prizor

Starac Grižula

GRIŽULA: O vile vilice od guste planine,
čin'te, mē dušice, da me tuga mine;
molite dragoga plahoga djetića,
s strilama onoga ognjena božića,
koji me ustrili pogledom gorske vil
ke obraz pribili zada mi gorki cvil,
ispusti jednu stril ognjenu put prsi
od ove gorske vil na mene ka mrzi,
ka je mē žuđenje, vaj, ka je mâ ljubav,
ka je mē tuženje i ka je mâ nezdrav!
Ali mi mol'te sad Plakira ljuveno
da me upusti u grad kaogodi skroveno,
da mi 'e prid onoga božića kleknuti,
da božo gorušti pogleda na moje...

Jaoh, moja srčana tužice, moji uzdasi i moje plačne oči,
kad se ćete utješit? ... gleda na moje ljuvene tuge, da djeteece
strjelovito ustrili, užeže, užeže, jaoh, ledeno srce od vile. Pomi-
lite, pomozite, smilite se, nemojte nemile bit, oh, oh, oh!

Drugi prizor

Vlahinjica Gruba

GRUBA: Kud tužna Gruba sama se ovako tučeš, jaohi me-
ni, po pustoj planini slijedeći onoga koji od tebe bježi, ki je tvoj,

a neće da je tvoj, koga uzeše gorske vile, a on moje srce nosi, ki vilu slijedi, a mene, jaoh, za sobom poteže, ki se ... dar* drugoj, a ja ne mogu neg njegova bit, ki je moj, a družim se dava, a ja sam njegova, ni mogu neg njegova bit, ni se moje srce može smirit, bijedna. Dragiću nevjerni, kud od tvoje vjerenice bježiš? Bježiš, a po razlogu ne mož mi uteći! Jaohi meni tužni, komu se tužim? Kamo li grem? Tko da u pustoj planini mene tužnu razgovori? Što iščekujem neg ku vrlo zvijer, da me tužnu razdrpi?

Treći prizor

Starac Grižula (Remeta), *zatim* Gruba

REMETA: Vile, gizdave vile, planinski razgovoru, slatke, dobre, drage, medene jabučice vam rodile, kruške mednice vam se rađale, rozice, vjojle, trator, bosilak, ružice vam ctjele; ako nećete za mene ljubav molit, molite moju vilu makar da me uzme, neka me uzme, i da se veće zovem vilenik i da reku: "Vile ga uzeše, oh, oh!" Ah, da bi me uzela, da bi me uzela, da bi me uzela!

GRUBA: Tužna, koji glas ono čujem? Ali je čovjek, ali je ka neman?

REMETA: Ah! Oh! Brajo, tko je? Hodi naprijeda!

GRUBA: Brižna, smijem li naprijeda?

REMETA: Na travici zelenoj da počinemo.

GRUBA: Brižna, nije ga meni počivat ni stât ovdi. Smijem li naprijeda?

REMETA: Hodi, brajo, jes gdje počinut.

GRUBA: Tužna, gdje sam ja ovo došla? Tko li me zove?

REMETA: Zove te ki te je zvao i ki te, vilo,
žudi i želi noć i dan, a moj dragi biseru,
jāk jelin kad žedan želi prit k jedzeru.

GRUBA: Tko si ti ki sa mnom govoriš?

* Prema Rešetaru (nav. dj., str. 129), vjerojatno *da u dar*.

REMETA: Vilo vilice, vilo vilice, tvoj rob, tvoj sluga, tvoj sužan, tvoj verni ljubovnik!

GRUBA: Bijedna, sjetna, tko je ovo? Što je ovo?

REMETA: Jaoh! Jaoh! Gdi je snijeg, gdi je lijer? Nije ovo moje sunce; ti nijesi ku ja zovem.

GRUBA: Ni ti koga ja ištem. Starče, ukaži mi put kud se ovamo ide.

REMETA: Moja kćerice, ne govori tako! Nijesam star! Bijela moja vila – bijela moja brada. Kudi tako šetaš?

GRUBA: Ištem moga vjerenika; zovem ga, a ne oziva mi se.

REMETA: I ja, kćerice, zovem tko mi se ne oziva; vapijem, uzdišem, plačem, suzice ronim. Jeda ćeš, brajo, uljesti, da počineš?

GRUBA: Sjetna, starče, grub ti si! Tko si ti?

REMETA: Ja grub?! Gruba ti mati, grub ti otac, sve ti grubo; gruba i ti bila!

GRUBA: A i jesam ja Gruba.

REMETA: Da kad si gruba, gruba pođi tja od mene – lijepa, k meni!

GRUBA: Sjetna, sjetna! Ma koga vidim odovud? Dragić je, moj je Dragić! Ah, tužna, po' ću se skrit, da čujem što govori.

Četvrti prizor

Grižula [Remeta] *sam*

REMETA:

Ako s' gruba, dalek pođi;
ako s' lijepa, k meni dođi,
er za lijepom suze otirem,
er za grubom ja ne umirem.
Gruba od mene dalek stoji,
lijepa srce meni osvoji.
Ja ću lijepu sved ljubiti,
neću grubu vijek pozriti.

Od grube ću sved bježati,
sved za lijepom uzdisati,
uzdisajuć lijepu zvati,
grubu u smrti još bježati,
i po smrti grubu mrzit,
i po smrti lijepu ljubiti,
lijepu i grubu,
grubu i lijepu

ljubit – mrzit,
mrzit – ljubit.
Lijepu hoću,
grubu hoću –
grubu mrzit,
lijepu ljubit,

jere vik su
u 'ednom kipu
lijepa s grubom –
gruba s lijepom,
kako meni svi rekoše
sastati se ne mogoše.

Peti prizor

Rade, Dragić i Mionica

RADE: Dragiću, crni Dragiću, kudi se otpravi? Komu stado, komu sir, mlijeko, komu maslo ohodiš?

DRAGIĆ: Rade, moj ve Rade! Radala se, Rade, tobom: ne pristaj mi tuzi! Bijela vila od planine moje srce odni, bijela vila mene osvoji, bijeloj vili odlučih služiti, bijela vila moje misli uze. Vi o stadu mislite – ja idoh za njome!

MIONICA: Bijedan Drago, sjetan Drago, kud se otpravi i bez ručka? Sjetna te vile uzele, a kuđ ću ja?

RADE: Voh, Dragiću, kud pođe? Čeka' da t' rečem, Dragiću!

DRAGIĆ: Rade, ohaj besjede, ni me zovi veće! Što odlučih, odlučih – za bijelom vilom idoh!

Šesti prizor

Gruba i prijašnji

GRUBA: Dragiću nevjerni, Dragiću nemili, Dragiću nedragi, da li ide za drugom, a tvoju ljubi oštavi? Ostavljaš ka je tvoja, a slijediš ko t' ne more bit! Kudi se to gre? Kamo li zamamljen ideš? Gdje li tvoju Grubu ostavljaš?

DRAGIĆ: Moja Grūbe, ne gruba, ma grimizna svilice! U hladu na zeleni, a pri bistroj vodici danas tretji dan stadom plandujući, budući mliječca umuzao, kravajca ugrizah, sirca prigrizah, a tebe mi, Grūbe, pripijevah, er mi sva u srcu biješe.

Prikaza mi se vila iz planine bjelja od snijega, svjetlja od sunca, rumenija od ruže, tanka, visoka, strilovita pogleda, draga u vidjenju, mila u hodu, slatkòsmjeha, a pozorom ne moje tužno srce, ma lijes, kami, zviirenje k sebi potezaše. Moja Grúbe, uze me, ostavih stado, ostavih brašno, skoćih bijedan, njoj se utekoh, rekoh joj: “Vilo, tvoj Dragić veće da je tvoj!”

GRUBA: Nuta, tužna, tužnijeh rijeći!

DRAGIĆ: A ona brža od vjetra, bjeguća kako košuta, ozrivši se na mene, smijehom reče mi: “Ako me stigneš, kolać ti.” Ja bijedan i još ju tjeram, a ne stižem ju.

RADE: Bijedan se tjerao i povilinjio! Manenika maganje besjeda mu.

MIONICA: Sjetan i brižan ne pošao! Komu Grubu ostavljaš? Tjerao se i istjerao se! Komu mlado ćeljade ostavljaš? Pundurilja ti slatka; neka, na' ćeš po pustoj gori tko ti će večeru povidat i tko te će od bula opudać!

DRAGIĆ: Grúbe, lijepa, ne gruba, oprosti mi. Sve tebi: mri-ljulj pitomi i grlice koje sam onomadne izeo iz gnijezda, i šarulja moja ovćica – sve ti na darov, a ja se vili dah. Ne imam kad stāt – podoh. Zbogom! Tvoj sam njekad bio, sad nijesam tvoj ni moj. Tko me uze, uze!

RADE: Maj prc, tu vrag s Dragićem, nut maganje!

MIONICA: Tako rasuta ne bila; kako ga su vile uzele!

GRUBA: Jaoh ve, Mione, nuti mojijeh tuga!

MIONICA: Drago, Dragiću, brižan! Nije li nam skoro sve-tac? Da li se će bez Dragića kola vodit? Što će rijet, tužan, seljanke? Vijenci koji se spravljaју da li ih će družu nosit? Ružu, trator i bosilak za kog Grube goji? Drago, bogme ti ću i prjesnaćić umijesit i ušnut ti ću od grude.

DRAGIĆ: Sestre, i ti brate Radoje, što odlućih, odlućih, i zbogom!

GRUBA: Jaohi, tužna, što se ovo ćini? Dragiću, kamo greš?

Sedmi prizor

Rade i Mionica

RADE: Mione, tako sjetna ne hodila, uzmi ti mene: ja neću bježat, vazda ti ću i od ručka i od večere štogodi dohranjevat. A meni vazda baba ušne i kad se siri i kad se mijesi.

MIONICA: Bijedan Radoje, ūpitomī paganioce koje s gnijezdom onomadne nađe, i ōblakomī se na nje!

RADE: Za tebe ih hranim, Mione, a maja veli vazda: "S Mionom čuva' živo." A kad ti ću, Mione, ukazat gnijezdo staglina koji lijepo poju?

MIONICA: Ne smijem od majke!

RADE: A ja ću maji rijet da te isprosi.

MIONICA: Brižan, tako mi nećeš ni od ručka donijet?

RADE: Bogme ti ću i pločicu zaimat, ter ćeš pticam zapinat.

MIONICA: Bijedna nestala! Stado mi se rasprša, a Dragića vile uzeše, a Gruba i ne znam kud pođe.

RADE: Tužan se ja zagovorio, a meni ovčice udariše ustranu! Gruba stigla Dragića, a Radoje stekao Mionu.

MIONICA: Veće tebi od ručka ne pribilo neg će meni što bolje s tobom bit.

RADE: Ali će meni s tobom dobro bit.

MIONICA: Tu, tu!